

ABONAMENTUL:

Pe un an . . . 120 Lei
Pe jumătate
de an . . . 60 Lei
Exemplarul . . . 3 Lei

INSERTIUNI

și reclame după învoială

ROMÂNUL

REDACȚIA

Bulevardul
Regele Ferdinand Nr. 50

ADMINISTRAȚIA

Biroul de ziare I. Martin
Str. Horia No. 2.

Apare săptămânal sub îngrijirea organizației Tinerimei Național Tărăniste.

„Să se scoale Dumnezeu și să se nisipiască vrășmasii lui”

Mântuitorul, Cristos, în iubirea sa nemărginită față de oameni, a înclărat cele mai mari suferinți: ocară, scuipări, lovituri și în urmă moarte pe cruce. Și ca culmea răzbunării, a fost răstignit între doi tâlhari. Ce ironie! Ceva mai mult: ce mișelie din partea mizerabililor, cari vedeau descoperiți și scos la lumină faptele lor mișelești! Farizeii, cuprinși de frică, că prin luminarea și deșteptarea poporului prin fiul lui Dumnezeu, au grăbit moartea Lui. Rădicat au mărturie mincinoasă împotriva Lui. Mărețele și înălțătoarele lui fapte au fost tălmăcite cu răutate deavolească, pentru a avea puțința, să-l peardă după fața pământului. Și prin neștiința poporului și-au ajuns scopul: Mântuitorul a fost ucis în chipul cel mai neomenesc. Fapta lor criminală însă și-a avut răzbunarea sa: dreptatea, ori cât de apăsata a fost, a triumfat! Prin învierea Mântuitorului, mizerabililor li s'a tăiat puțința, de a confina cu mișelie și despoiere poporului. S'a făcut lumină și în fața luminii au dispărut farizeii!

Neanu moștru poartă pe umărul său crucea suferințelor: ilegalitatea, nedreptatea și corupția. Farizeii moderni caută, a înțelepăta poporul de binefăcătorii lui, pentru a puțința duce la îndeplinire cu mai mare ușurința poftele lor mârșave. Intriga și corupția sunt armele lor. Și unde acestea devin imposibile, se aplică dictatura și tirănia. Idolul lor e: a stăpâni maștinea și a dicta după bunul lor plac în această țară, căci nimic nu este sfânt în sufletul lor, nici o singură schimbă a iubirii de neam nu licărește în întregă ființa lor. Ca iubitori de arginți, în serviciul acestui Mol își îndreaptă acțiunile lor. În realizarea acestui scop află îndeștărea și mulțumirea sufletească. Țară? Neam? Pentru acești farizeii țara și neamul nu e scop, ci mijloc, pentru satisfacerea poftelei lor mârșave. Țara e privită ca un bun al lor, pe care o exploatează după bunul lor plac.

Farizeii moderni, ca și cei vechi, exploatează neștiința poporului în favorul lor, ducând țara la ruină. Dar, Vai voua farizeilor ??! cărturarilor, când va sosi ziua învierii! Atunci poporul va ști face deosebire între bine- și rău-voitorul său, între cinste și neomenie. În acest caz farizeii vor peri, precum pere fumul și precum se topește ceara de fața focului!

Au trecut serbările învierii Domnului și e bine, ca poporul să tragă o lecție învățătură din acest eveniment înălțător. Dreptatea poate fi pusă sub picioare, dar numai până la un timp. La lumina minții, dreptatea prinde tărie și va frânge piciorul celui ce o ține sub călcăiul său, dacă nu-i va da libertatea, ce i se cuvine. În acest caz neamul nostru va ocupa în concertul lumii un loc de frunte; loc, ce-i compete după starea și poziția sa.

Prin învierea Mântuitorului s'a dat semnalul învingerii răului și triumfului dreptății. Iar acest triumf nu va întârzie nici pentru neamul românesc, când va exclama puțin de veselie: „Aceasta este ziua, pe care a făcut-o pomnul, să ne bucurăm și să ne veselim întrânsa!”

I. G.

Comemorarea lui Mihai Veliciu.

**Sosirea la Chișineu Parastasul Asistența Cortegiul
Serviciul divin în cimitir. Vorbirile. Masa în Chișineu.
Renitoacerea la Arad. Masa dela Cornul Vânătorului.**

Chișineu frunțașă comună din vaica Crișului Alb a fost în ziua de 26. Aprilie teatru unor evenimente foarte însemnate, îndeosebi a celor Ardeleni și în special a Românilor arădani. S'a serbat în această zi comemorarea mărețului luptător al Românișmului, Mihai Veliciu, care s'a născut, a trăit și și-a desfășurat toată activitatea s'a pentru cauzele Românești, venind de pe aceste plaiuri cari astăzi — așa după cum o visase el — formează puternicul mal din apus al mării Românișmului.

Sosirea.

Motorul accelerat de Oradea-Mare se oprește la orele 8 și ceva în fața a două vagoane de marfă pe cari conductorul — se părea — le-a confundat cu gara Chișineu-Criș. Totuș numeroși călători, ademniți de acest nume, se coboară și se îndreaptă în spre comuna, așezată pe malurile Crișului Alb care cauzează așa de des și atât de multe pagube locuitorilor de aici. Căruțe și pedestrași împistritează drumul ce aduce la Chișineu. Intrăți în comuna fimbriată în haină de sârbătoare fiind și ziua de Sf. George noii sosiți se îndreaptă în spre vechea curie a luptătorului național M. Veliciu pe care astăzi o deține ginerile acestuia, neobosita gazdă de azi dr. Muscan, medic. Nu mult după sosirea primilor oaspeți curtea se umple de automobile de curând sosite aducând oaspeți dela Arad. Intre aceștia apare Dl Ștefan C. Pop, fostul ministru, înconjurat fiind de frunțași arădani.

Dna dr. Muscan oferă un dejun și oaspeți, în frunte cu Dl Șt. C. Pop se îndreaptă în spre biserică.

La biserică.

Intrăm într'o bisericuță cu un interior destul de sărăcăcios, dar simpatie. Cu venirea noastră biserică aproape se umple. Servește părintele Poplucă, paroh din localitate. În timpul liturghiei se vede intrând în biserică Dl dr. Ioan Suciu, senator, decanul baroului de Cluj, însoțit de numeroase persoane marcante. Se vede că clasăii bisericii se încurajează de prezența stător străini, căci ei întonează cântările bisericesti cu o măiestrie și mai pronunțată decât până aci. Toată biserică se umple de glasurile credincioșilor cari cântă împreună cu descălii.

Parastas.

După terminarea sf. liturghii începe parastasul pentru fericirea sufletelor răposăților Mihai Veliciu, Heana Veliciu, soția sa și Romul Veliciu, cel mai mare fiu al frunțașului fericit. Întrăcă odăzii părințele C. Lazar, protopop de Hălmgăiu, și părinți G. Poplucă, Ștefan Leucuciă, Z. Brădoan, T. Pinter.

Abia începe slujba parastasului și intră în biserică Dl dr. Al. Văkla-Voevod, fost prim-ministru, însoțit de dnii deputați S. Nemes dela Cluj, Stoichița dela Brașov și alții.

Răspunsurile, la acest serviciu, sunt date de corul bisericii Chișineu, condus de țărănul Gh. Țăran.

Cuvântarea Dlui dr. Ioan Suciu senator rostită cu ocaziunea comemorării lui Mihai Veliciu.

Iubiți Ascultători!

Crucea, dela căpătăiul unui trecut dela noi, este simplu semn creștinesc pe locul de odihnă veșnică al decedatului.

Adunați azi în jurul Sfetei Cruci, ce însemnează mormântul, care cuprinde în sânul său osămintele fericitului în Domnul ilustru conducător al nostru, Mihai Veliciu, avem impresia, că acest loc este nu numai prin aplicarea Sfetei Cruci consfințit, ci totodată și de vrednicia mare a aceleia, care pe vremuri, timp de decenii, a stat în frunța României din acest județ în cursul neîntrecutelor lupte, ce le-am dat în apărarea limbii și legii noastre strămoșești. În lupte, cari au fost privite, ca elan și însuflețire, de exemplare de către toată suflarea românească. În lupte, a căror frunșete și măreție azi — durere — tot mai puțin se știe aprecia, cari lupte însă desigur că vor forma pagini luminoase în Istoria Neamului Românesc, când istoriograful nepărlinitor din viitor va reliefa după merit vrednicia rezistenței noastre din anii 1892—1918 și cămi pe acele pagini frumoase, cari le vor eterniza, va trebui să facă a străluci în frunte, cu litere în aur, numele conducătorului nostru,

neasemănat în hănicie, înzistență, cumintenie și neoboseală, care a fost Mihai Veliciu.

Partea leului din meritul și vrednicia luptelor date în acel pătrar vie veac de Românișmea din județul Aradului, îi revine neîntrecut bravului ei conducător, care era Mihai Veliciu.

Voinde să-l asemănăm pe Mihai Veliciu — pentru a învedera cât mai plastic norocoasele lui calități speciale — ca vremul dintre frunțași noștri de azi, cu măbărire trebuie să constat, că abia aș putea afla unul, care să-i asemene și mai puțin că să-l întrească, pentru că nime, absolut nime, dintre frunțași noștri de azi n-a fost și nu este atât de aproape sufletește, atât de alipit, atât de identifiat în toate simțirile și manifestațiile sale de opinca românească, din care s'a rădical el și ne-am rădical noi intelectuali români din Ardeal și Bănat cu toții — cum era fericitul Mihai Veliciu.

Mihai Veliciu bătrânul a fost un luptător de frunte al neamului, și ca atare trebuia să știe și cunoască cu deamănuntul sufletul poporului său, pentru care se angajase la luptă, să știe necazurile lui, să înălceagă dorințele lui, să măsure puterile lui.

Mihai Veliciu bătrânul a stat întreaga sa viață în mijlocul țărănișmei, din sânul căreia a ieșit. S'a mutat dela satul său natal la acest apropiat Chișineu. Nu s'a ridicat în nici o sferă — cum zic parvenții noștri — clasa mai multă, deși avea în-

La sfârșitul parastasului părintele protopop Lazar rostește o scurtă cuvântare, vorbind despre calitățile de părinte al regnatului M. Veliciu despre hărnicia acelei mame care a fost Ileana Veliciu și îndeosebi vorbește despre Romul Veliciu, fiul acestora. Insușit de către natură cu cele mai frumoase calități sufletești sub conducerea părinților săi își capătă o educație aleasă, se distinge în școală ca elev și student, dar se distinge mai ales în viața publică. Este un harnic ostaș în armata părintelui său. Conducerea țării pentru meritele sale îl face prefect de Arad în anul 1920. Activitatea lui se îndreaptă mai cu seamă în spre românizarea orașului Arad. Inceputurile făcute de Romul Veliciu, care a avut concursul vremurilor de atunci își au astăzi roadele lor. Nu poate duce opera sa la îndeplinirea perfectă căci el trebuie să părăsească scaunul de prefect și nu mult după aceea fu chemat de către creator la odihna de veci. A fost un demn fiu al marelui său părinte și un exemplu ce ar trebui să servească drept model tinerilor (de azi). Părintele Lazar încheie implorând mila lui Dumnezeu pentru odihna sufletelor celor adormiți și harul său asupra urmașilor lui Mihai Veliciu.

Corteziul

Lumina părăsește interiorul bisericii și în frunte cu preoții și cu distinși bărbați amintiți mai sus se îndreaptă în spre cimitirul din marginea comunei. Strada ce duce dela biserică la cimitir era închisă complet de puhoiul de oameni, țărani, industriași și intelectuali cari țineau să asiste la ceremonia sfințirii monumentului care urma să aibă loc în cimitir. Portul pitoresc al țărănilor se împistrița de haina neagră al intelectualilor. Ostași, elevi în vacanță urmau drumul corteziului, căci toți aveau un singur gând, să aducă primos de pietate marelui bărbat dispărut, pe care toată lumea îl cunoștea și care prin vrednicia sa a făcut ca azi toată suflarea Românească să-și îndrepte privirea spre cetatea în care el a trăit și și-a dat sufletul în mâinile creatorului Dumnezeu.

Biserica, comuna Chișineu și cimitirul acestei comune n'a văzut la un loc atâți oameni vii. Au auzit, mai târziu, oameni cari se plâneau că — deși atmosfera era liniștită și oratorii vorbeau cu glas ridicat — n'au auzit nimic din ceea ce s'a vorbit neputând pătrunde prin rândurile celor prezenți ca să apropie vorbitorii.

Ceata de preoți, corul, notabilitățile și doamnele se opresc în jurul.

Monumentului.

Acest monument este ridicat de familia lui Mihai Veliciu. Este făcut din mar-

moră neagră cu literile săpate în aur, înalt de vreo 2½—3 m. Poartă inscripția comemorativă.

Considerând meritele aceluia în memoria căruia s'a ridicat acest monument, el este foarte modest, iar având în vedere eforturile familiei pentru ridicarea lui și îndeosebi scopul care s'a urmărit prin aceasta, monumentul acesta este mareț.

Serviciul divin

Se porcede la celebrarea serviciului divin de către aceiași părinți, cari au servit în biserică la parastas. Răspunsurile se dau de către corul bisericii. Sunetele armonioase a corului, rugăciunile preoților, se ridică triumfătoare în văzduh ca o veste a biruinței Fiului Dumnezeu asupra răului ce stăpânește pământul. Capetele se închină în fața atotputernicei Lui, inimile se umplu de suflul dumnezeesc care s'a pogorit să sfințească prin adierea sa, monumentul pe care stă încripat seminul biruinței: crucea. Sufletele văd pe marele luptător în războaiele ce le duce pentru desrobirea neamului Românesc, îl văd cu spada în mână lăvînd în dușmanii poporului său, îl văd părăsit, suferind în temnițele în cari a fost aruncat de răutatea și nedreptatea omului, pentru cari a trebuit să moară pe cruce. Fiul dumnezeescului nemărginit în bunătate, dreptate și adevăr; văd spiritul Omului plin de voios de asupra capetelor ca o mulțime pentru răsplata postumă ce i se face. Săbia lui de acum va da cu mai multă izbândă în răutate și nedreptate, suferințele lui s'au răscumpărat și ca o răsplată pentru primosul ce i se aduce lui mulțumirea se coboară în inimile celor ce l-au înțeles. Pomenirea lui va fi în veci, căci el a fost martir pe a cărui ruină pământească se înalță izbânditor strălucitul viitor.

Asistența.

Din toate părțile județului s'au adunat aci admiratori ai marelui Mihai Veliciu, dar au venit și de aceia cari țineau — cu toată îndepărtarea — să se închine în fața simbolului care eternizează memoria luptătorului cauzelor Românismului. N'au venit cei împiedecați de împrejurări neprevăzute și acei cari în îngustimea lor sufletească nu pot da loc la o picătură de iubire față de neamul lor Românesc, care i-ar fi împins și silit să-și aplece capetele în fața memoriei aceluia care a fost pionierul podului peste care au trecut ei schimbându-se din slujii în stăpâni ce se lăfăiesc în baia fericirii pregătite de martirii națiunii între cari se numără Mihai Veliciu.

Am văzut aici în jurul celor trei fruntași, amintiți pe următorii Dni și Dne: dr. Simion Nemes, deputat de Cluj, dr. Cornel Jancu, deputat de Arad, Stoichița, deputat

de Brașov, dr. L. Tămășdan, președ. de tribunal Arad, V. Boneu, prefectul Aradului, Traian Muțiu, prefectul de poliție Arad, Valer Popovici, prefect de poliție Lugoj, Colonel Al. Vlad, dr. Virgil Holăran, D. Muscar, asesor consistorial și dna Arad, prof. Nestor Blaga Arad, dr. Alexa Boțioc și dna, avocat, dr. Micloși și dna, avocat, dr. Cornel Luțai, dr. Sever Popovici, dr. Aurel Baicu, adv. Arad, dr. Olosz, avocat, ing. Schmidt, Chișineu, dna dr. Lucia Șincai, ing. George Șincai, Oprea Titu, Virgil Antonescu, dir. de bancă, Arad, Dîmătrie Nica, fost deputat, țaran, Moroda, Ioan Memetea, țaran, primarul Chișineului, Camil Antonescu, secretarul prefecturii Arad, dr. Cornel Ardelean, avocat, dr. Mihai Mărcuș, directorul Băncii Românești, Arad, dr. Bantonțian, judecător, Arad, dr. G. Costea și dna, avocat, Arad, văd. Emilia Mictea, Iuliu Groșoreanu, fost deputat, dr. Cornel Buștea, avocat, Chișineu, ing. Novac, Arad, Pucea Ion, țaran, Șimandul de jos, Hădrea George și Ioan, țărani, Vânător, Părvu Cornel, Șepreș, Gavril Nădăban, notar, Simionesti, Terentie Mera, notar, Arad, G. Rațiu, notar, Otlaca, Sânziana Ioan, țaran, Șimandul de jos, Părvu Iosif, primar, Șepreș, Berar Iosif, Socodor, Muscar Dîmătrie, Olavă Ioan, țărani, Socodor, Ivan, inv., Socodor, Romul Mladin, notar, Pădureni, Ioan Marșicu, preot și dna, Ioan Goldiș, notar, Șiclău, Petrescu procurist și dna, Petru Marșeu, preot, Teodor Leucufia, preot, Sinteia, Ioan Ardelean, notar, Chișineu, Iustin Chirila, pretor, Chișineu, George Țăran, țaran, Teodor Gui, dir. băncii Victoria, Chișineu, G. Ardelean, preot, Pădureni, T. Pinter, preot, Mișca, Zenovie Brădean, preot, Comlăuș, și mulți alții.

Cuvântări.

Inalbit de zăpada anilor și a încercărilor îndurate, vine în fața monumentului învățacelul și mai târziu, prietenul și întotdeauna tovarășul lui Mihai Veliciu, E. Este Dl Șt. C. Pop.

Prietenul vorbește și urmărește întreaga viață alui Mihai Veliciu dela leagăn până la coșciug.

Născut din părinți țărani în comuna Șepreș tinărul Mihai Veliciu stă la casa părintească până la vârsta de 13 ani, când împins de dorul de a se lumina, fără să fi avut sfatul și sprijinul cuiva, nici măcar al părinților săi, pleacă la Beiuș pentru a se înscrie la gimnaziul de acolo. Este însă respins pe motivul că pregătirile primare ce le are sunt insuficiente. Se reîntoarce deci și învață pentruca cu 2 ani mai târziu să se înscrie în clasa întâi la gimnaziul din Beiuș. Studiile și le face trecând prin multe mizerii. Pâinea de toate

teligență neasemănat superioară acestor «streberi», ci a rămas în mediul fraților și nepoților săi țărani, cu credința moștenită dela părinții săi opincări, ca apărător sincer și neingricabil al țărânilor.

Dătorit acestei alipiri a sale de țărânilor — toate simțirile lui erau identice cu simțirile țărânilor române din acest județ, durerile ei — durerile lui, suferințele — fei, suferințele lui. Iar de altă parte dorul lui — dorurile ei; planurile lui — planurile ei; visul lui — visul ei și al întregului popor românesc din aceste plaiuri.

Cu un cuvânt: Mihai Veliciu bătrânul era un trup și un suflet cu țărânilor arădană.

Se punea oare, că așa fiind, ca să nu aibă nemărginită încredere în dânsul?

Iată de ce numele de Mihai Veliciu a fost vreme de decenii un simbol în județul Aradului.

Identificarea sa nețărmurită, întru toate, cu țărânilor din sânul căreia a ieșit el, l-au ridicat în fruntea României pe Mihai Veliciu.

Memorandist, s'a afirmat în procesul pentru Memorand de o morală clasică. Necălatinat, neingricabil.

Judecat la temniță și intrat la Vaț ca să îndeplinească timpul de osândă, el a plecat din cercul familiei sale și a copiilor

săi mici cu zimbet pe buze: resimțea, că Mântuire fără jertfă nu se poate. Și dânsul era atât de mulțumit, că bunul Dumnezeu l-a învrednicit ca și el să contribuie la acea jertfire.

Îndeplinindu-și osânda suferită pentru neam, s'a reîntors par-că și mai oțelit, din temniță. Era neoboșit în a aduna puterile românești în un singur mănunchi, în a le organiza, în ale anima la luptă și dela la disciplină.

Inconjurată figura lui în ochii tuturor românilor bun cu aureola de martir al neamului, el nu s'a lăsat nici-când a fi sărbătorit, nu s'a scaldat în plăcerile popularității.

Și dela anul 1895, când s'a reîntors din Vaț, s'a pornit o luptă și mai aprigă, în congregația județului.

Așa am ajuns acolo, că pe lângă Dieta încărnaților soviniști din Budapesta avurăm acum în 1895, mai întâiu dela 1868 încoaci în Arad o Dietă județeană, mai târziu, pe urma acesteia, în Lugoj, în Sibiu, în Deva și alte centre românești, în cari de 3—4 ori pe an, 2—3 zile de fiecare dată se vorbea în românește.

Meritul acestei avansări a cauzei noastre îi revine în parte uriașă modestului avocat — fiu de țaran — Mihai Veliciu. Se dezvoltase toate după prevederile strategiei construite de dânsul.

El însă personal nu și-a dorit mandat, ci a trimis pe soții săi de luptă în Parlament, neîncetând însă pe nici un moment să fie îndrumătorul și conducătorul lor cel bun și părintesc.

Era prea frumos, era prea înălțător, de suflute exemplul cel tindea ca luptător fără prihană, fără oboșală și contenire, când din voia nepătrunsă a Celui de Sus acest gigant a-l dorului de luptă pentru binele țărânilor, trebuia să se resemne rolului de Prometeu ațrilit palului de suferințe pentru restul de 11 ani ai vieții sale atât de laborioase.

Lipsit cu desăvârșire de ambiții și interese personale și cu atât mai vârtos de ori-ce pătimășie, el era în contact cu soții săi de luptă și cu poporul luptător de un tact și perezvenire, ce desarma și câștiga inimile tuturor.

zilele și-o câștigă ca corepetitor și instructor al colegilor mai înstăriți. Dar având o voință de fier și energii neșecate — după cum s'a dovedit mai târziu — izbutește. Terminându-și studiile se reîntoarce în comuna sa natală primind aci postul de notar. El nu se mulțumește să fie pur și simplu slujitorul regimului ci trece peste atribuțiile sale de notar, transformându-se și într-un luminător și îndrumător al fraților săi Români. De aceea stăpânirea, care nu privea nici odată cu blândețe emanciparea Românilor de sub stăpânirea întunecului neștiinței, îl concediază, cu alte cuvinte îi ia postul de notar. Totuși Veliciu nu disperează căci după puțin timp apare în comuna Chișineu unde deschide o cancelarie advocațională.

De acum începe să fie — pe lângă îndrumătorul și sprijinitorul Românilor — un adevărat luptător al cauzelor Românișmului. Fiind un caracter ferm, nobil și convins de dreptatea cauzei în slujba căreia s'a angajat, lupta, ce a întreprins, a dus-o făcând și cu mult curaj. La parte la toate mișcările naționale de pe vremea sa și aleși prevedea o serie de suferințe ce-i rezerva viitorul de pe urma activității sale nu sovrăiește nici odată. Aceasta de altfel n'a fost înregistrată în viața lui Veliciu în nici o împrejurare. A fost doar inițiatorul, conducătorul și spiritul tuturor mișcărilor ce urmăreau emanciparea și progresul neamului său. Incuraja pe cei șovăitori, și slabi, dădea sfaturi, îndrumări și nici odată nu se oprea în drumul ce ducea spre scopul ce și-a pus, căci el nu cunoștea obstacole și greutăți de neînving. Vesnic cu atențiunea asupra cauzei Românești recruta noi și noi ostași în armata ce odată trebuia să învingă nedreptatea pentruca să triumfeze dreptatea în goliciunea ei, așa, cum i s'a dat să vadă în 1918.

Dar ceea ce destinul îi păstrase a trebuit să îmbrace haina realității. În anul 1891 alături de alți fruntași ai Românilor din fosta țară ungurească iscălește acel act care a fost cristalul revendicărilor drepte și omenești a tuturor Românilor de pe aceste plăuri: memorandumul. Dat în judecată împreună cu tovarășii săi este condamnat la închisoare de stat, prins și transportat la faimoasa închisoare din Văcz, unde a stat timp de 14 luni. Durerea cauzată de neizbândă întreprinderii sale, și despărțirea de soția și familia sa este mărită de gestul colegilor săi dela baroul din Arad cari îi suspendă dreptul de a mai exercita advocația. Cu toate acestea nu s'a dat învins, încătușat în lanțurile robiei n'a încetat să se gândească la ai săi, la neamul său în primul rând și la familia sa. Intreține corespondență cu prietenii de armie, îndeosebi cu vorbitorul. Această corespondență însă, ca se mărturisească și azi urgia stăpânirii ungurești, este păstrată. Scrisorile sunt scrise în ungurește căci direcțiunea închisorii, în urma ordinilor de sus, nu îngăduia memorandumistilor să scrie în limba lor maternă. Cu toate acestea scrisorile lui Veliciu, venite din închisoare, arată, chiar prin vălul unei limbi strejne, strălucitor sufletul lui senin, dragostea sa față de neam și de familie. El nu încetează nici între zidurile Văczului să se ocupe de ideea unității naționale a Românilor. Scăpat din închisoare luptă cu o înnoită înverșunare pentru realizarea acestei idei.

Tot lui Veliciu se datorește ideea frontului național de alungul graniței apusene a Românișmului, front care, prin puterea culturală, aceea a dragostei de neam și țară, să fie apărătorul, aici la aceasta graniță, împotriva oricărui atac, din partea dușmanilor noștri de ieri, cari n'au încetat să ne fie dușmani și astăzi.

Istovit de muncă grea dusă în serviciul neamului său și slăbit de bolile contractate în închisoare, el se stinge la vârsta de 75 ani în 1921, tocmai în comuna care a fost centrul activității sale rodnice.

Secretul succesului său a fost credința neștergă în izbunda cauzei căreia s'a jertfit. Versurile poetului Vlăduț se potrivește așa de bine cu mentalitatea lui Ve-

liciu: «Ne biruit e omul, când luptă cu credință, El știe, că pe lume nimic zădărnice nu-i. Că dincolo de truda și jertfa Lui în taină vremea țese la sfânta biruință.» Luptând condus fiind de aceste adevăruri, a izbutit.

Ileana Veliciu, soția lui Mihai Veliciu, care, după o viață plină de zbuciumări, a fost așezată, cu un an mai târziu, alături de harnicul său soț, n'a rămas în urma bărbatului său. A fost o femeie plină de virtuți, un adevărat tovarăș al bărbatului ei. Ea, femeia slabă, a știut întotdeauna să înfrunte durerile pricinuite de suferințele bărbatului său, și a găsit leac stămpărător și pentru rănilor lui. O matronă demnă de străbunele sale din Roma veche, a dat cea mai aleasă educație fiilor săi, cari s'au pronunțat așa de frumos în viața publică. Prinșori îi datorăm acestei mame care a fost Română.

În fața memoriei acestor doi Români se cavine să ne examinăm laptele noastre, jertfele noastre aduse pe altarul neamului. Realitatea ne va dovedi că față de ceea ce a făcut Mihai Veliciu ca bărbat și Român și față de ceea ce a făcut Ileana Veliciu ca mamă, noi n'am făcut nimic. Cuvîntese deci să facem solemne făgăduinți, aici la mormântul lor, că urmând drumul urmat de ei, ne vom pune toate energiile în slujba neamului nostru, și înarmați cu aceleași arme ale iubirii de neam, ale dreptății și credinței, vom lupta pentru propășirea lui și întocmai ca fericiții a căror comemorare o serbăm, vom răzbi.

Cuvîntarea dlui dr. I. Suciu

De dr. Ioan Suciu, senator, vechi tovarăș de luptă alui Mihai Veliciu, rostește o prea frumoasă cuvîntare, pe care o dăm în fragmente la foileton.

Cuvîntarea dlui V. Antonescu.

De V. Antonescu, director la Banca «Victoria» din Arad, aduce prinșori memoriei unuia dintre inițiatorii înființării băncii «Victoria» din Arad, și președinte al primului Consiliu de Administrație. Relevă meritele pe cari și le-a câștigat Mihai Veliciu în activitatea sa economică întreprinsă paralel cu cea politică.

Cu această serbările comemorative și sfințirea monumentului, au luat sfârșit. Cei adunați sau răspândit îndreptându-se în spre casele lor.

Pentru cinstirea memoriei lui Mihai Veliciu, a soției sale Ileana și fiului său Românilor, familia Veliciu, împreună cu familia doctorului Muscan, a oferit un prânz, la care au luat parte aproape 50 persoane în frunte cu miniștrii Al. Vaida-Voevod, St. C. Pop și Ioan Suciu.

Zidurile vechii cetăți în care a trăit marele Român Veliciu, au văzut iarăși adunați la un loc pe vechii tovarășii de armă, răsleții azi în diferite grupări pe arenă politică. Intreținerea celor prezenți a fost cu adevărat frățească și s'a dovedit, aci, că Românul știe să se ridice deasupra neajunsurilor mărunte când este vorba de marile interese ale neamului. Pentru mine, cel care semnez aceste rânduri, că și pentru toți cei prezenți, a fost un eveniment de neuitat și a produs senzații ce nu se vor șterge nici odată din sufletul meu, văzând pe vechii luptători St. C. Pop și Ioan Suciu întingându-și mână și vorbind despre lucruri obștești cu acea cordialitate ca pe vremuri când nu memoria lui Veliciu ci glasul lui viu îi chemase în citadela sa pentru consfătuiri. Dragostea frățească, apropierea dintre fruntașii cari s'au întâlnit aci, poate să se traducă într'un important eveniment politic în ceea ce privește viața publică a Ardealului Românesc.

S'au rostit și câteva cuvîntări dintre cari relevăm cea a Dlui părinte Popluca ascultată de asistență în picioare. Dsa își amintește de prea iubitul nostru Rege și roagă pronia cerească să-i hărăzuiască sănătate și zile îndelungate. Asistența aclamă Regele.

A vorbit și Dl dr. Alex. Vaida-Voevod. Dsa consacră cuvîntele memoriei prietenu-

lui de ieri, vorbind despre felul cum M. Veliciu a știut să se împună prin personalitatea sa nu numai prietenilor dar și dușmanilor săi. Amintește tactul prin care el apropia factorii vieții publice Românești, de pe vremuri, tactul prin care el neteza trecările dintre prieteni cari se iveau lej-colea. Memoria acestui bun Român trebuie să fie cheagul reînfrățirii Românilor, vechi prieteni de armă, iar urmașii săi trebuie să fie depozitarii acestei reînfrățiri.

Urmările acestei amintiri s'au produs. Spiritul lui Mihai Veliciu a apropiat iarăși uriașii susținători ai cauzelor Românișmului.

Mașă s'a ridicat pela orele 3 d. a. Cei prezenți s'au întreținut până pe la orele 5. La orele 5 s'a dat semnalul de plecare.

Rențoarcerea la Arad.

Dnii miniștrii cu câțiva fruntași din Arad cu automobilele au luat drumul Aradului, iar cei rămași în număr mai restrâns, s'au rețors cu aceiași cutie zisă motor-accelerat.

La Arad, cei ce se găseau în oraș, s'au întâlnit la o masă comună din restaurantul Cornul-Vânătorului.

Fruntea mesei o ocupă Dl St. C. Pop și Dl Alex. Vaida-Voevod. Urmază apoi dnii: dr. Iancu Cornel, deputat, dr. St. Angel, primarul orașului, V. Boneu, prefectul județului Arad, Colonel Al. Vlăd, dr. L. Tamășdan, președ de Tribunal, dr. Simion Nemes, deputat, dr. D. Cozma, medic, dr. V. Hotăran, dr. A. Raicu, Ioan Marșeu, preot, dr. Alex. Boțioc, avocat, dr. Emil Veliciu, avocat, I. Ardelean, profesor, T. Mușiu, prefectul poliției, L. Tomi, Terenție Olariu, profesor, C. Popa, șef de serviciu la Primăria orașului, Oprea Titu, Stoichița, deputat, Ioan Chera, Sântion, Ascaniu Crișan, dir liceului Moise Nicoară, C. Teodorescu, profesor, dr. Borneas, avocat, Garoiu Andrei și Cirici Aurel.

Mașă se ridică la ora 11. Oaspeții din îndepărtări au părăsit orașul Arad cu trenul de noapte, ducând cele mai frumoase amintiri de înălțare sufletească ale acestei zile care a fost zi de sărbătoare și de unire a tuturor Românilor de pe aceste plaiuri.

I. Transylvanu.

Nr. 9650—1927.

Publicație.

Se aduce la cunoștință generală, că pentru edificarea unui pod de beton peste canalul Mureșel în capătul Străzii Moș Ajun, în ziua de 30 Iunie c. r. ora 10 a. m. se va ține licitație publică cu oferte închise în biroul Serviciului economic (Primăria etaj, Camera Nr. 104) în conformitate cu Art. 72 și următorii din Legea asupra contabilității publice.

Caietul de sarcini se poate vedea la Serviciul tehnic al Municipiului în orele de serviciu.

Arad, la 20 Aprilie 1927.

SERVICIUL ECONOMIC.

Caminul Cultural al ASTREI-Arad. CONVOCARE.

Comitetul de inițiativă al Caminului Cultural «Astra» roagă Onorații membri a se intruni la I-a adunare generală ordinară care se va ține la 1. Maiu a. c. Duminică Tomii, orele 10 a. m. în localul caminului (Palatul Cultural) cu următoarea ordine de zi: 1. Votarea Regulamentului Intern al Caminului. 2. Situația materială. 3. Bugetul Caminului. 4. Descărcarea Comitetului de inițiativă și alegerea noului Comitet. 5. Eventuale propuneri. Arad, la 22. Aprilie 1927. Din încredințarea Comitetului de inițiativă.

Director. Președinte.

Citiți și răspândiți
ziarul „Românul”

Regia cooperativă.

de N. GHIULEA.

Regimul cooperatist se deosebește de regimul capitalist nu prin atitudinea față de capital — ambele regimuri avându-l la temelia organizării lor și folosindu-l în chip cât mai larg — nu prin înțelegerea diferită a progresului tehnic — ambele socotind ca intangibile cuceririle și perfecționările tehnice și de producție atinse, — nici prin vre-o deosebire în ce privește organizarea tehnică, sau comercială a întreprinderii — ambele păstrând ca cea mai perfectă formă a întreprinderii marea întreprindere. — ci numai prin înțelegerea deosebită a repartitiei beneficiilor rezultate din întreprindere.

Pentru capitalism, capitalul e totul în producție, deci lui i se cuvine, dacă nu întreg cea mai mare parte din beneficiu, munca având salariul.

Pentru cooperatism, munca, adică munca care se depune în cooperatie e totul, deci ei i se cuvine beneficiu rezultat din întreprindere, capitalului recunoscându-i-se un procent fix, un salariu.

Evident că cooperatismul este, din punct de vedere moral, un regim economic, am zice și social, superior regimului capitalist.

Dar se poate dovedi ușor că cooperatismul este superior capitalismului și din punct de vedere economic, și din punct de vedere social.

Este de-ajuns să amintim că repartitia capitalistă a beneficiilor, adică proporțional cu capitalul depus în întreprindere, combinată cu faptul că mărimea capitalului hotărăște și puterea de conducere pe care o deține capitalistul, duce la nesățul în câștig al capitaliștilor, la producția nelimitată, la concurența nebună, la goana după deșeururi, la vizele economice, la exploatarea muncitorimei, la șomaj, la convulzii sociale.

Cooperatismul nu cunoaște aceste defecte. Câștigul în societatea cooperativă este proporțional cu munca depusă de fiecare la realizarea beneficiului. Producția este limitată la necesitățile consumului. Concurența este cu desăvârșire exclusă. Necesitățile deșeurilor determină producția și nu invers. În cooperatism nu pot exista crize economice, nu poate exista exploatarea muncitorimei, nici șomaj și nici convulzii sociale.

Cooperatismul este un regim social economic ideal. El are menirea să înlocuiască regimul capitalist de astăzi, această înlocuire nu va fi atât de curând, oricum nu se poate preciza timpul când va avea loc.

Societățile cooperative de astăzi, — bănci, societăți de consum, de desfacere în consum, sau de producție — nu sunt decât manifestări sporadice se anunță un viitor, dar care nu sunt în mod ideal nici ceace ar putea fi ele într'un regim cooperatist, nici semnele precise a unei imediate schimbări de regim. Manifestări capitaliste găsim și în antichitate, și în tot evul mediu, și totuși dezvoltarea capitalismului și întronarea lui ca un regim social-economic nu a avut loc decât în veacul al nouăsprezecelea.

Desigur că evoluția stărilor socioeconomice de azi nu se va face atât de lent și că regimului cooperatist îi va trebui mai puțin decât i-a trebuit regimului capitalist pentru a se înșcăuna, totuși victoria cooperatismului încă nu o putem anunța.

Cooperatismul este reflexul economic al democrației, reușita sau nereușita cooperatismului depinde de consolidarea sau de bancruta democrației.

Statul de astăzi este capitalist, este de concepție capitalistă, întreaga organizație a sa, toate întreprinderile și serviciile sale sunt întemeiate pe capitalism. Conducătorii Statului, toți, dacă nu capitaliști, dar oameni ai capitalismului au organizat, în chip firesc, Statul politic, după chipul și asemănarea Statului economic, a organizării economice naționale, am zice mai bine, mondiale.

Dar după cum în economia privată, mai ales în lumea oamenilor de mic capital, s'a introdus organizarea cooperatistă, și s'au creat întreprinderi economice, care să satisfacă în chip cooperativ, toate necesitățile

economice ale omului, atât de producție, cât și de schimb, sau consum, într'o lume deplin capitalistă, tot astfel și Statul, și alte instituții publice, pot introduce în unele din întreprinderile, sau serviciile lor publice sistemul de organizare, de muncă și de repartitie cooperatist.

Aceste mici devieri reprezintă o schimbare în mentalitatea unor conducători publici, zoriile unui nou regim.

Regia cooperativă este sistemul de folosință a principiilor cooperatiste de către Stat și celelalte autorități publice.

Este Regie fiindcă este o administrație proprie de bunuri publice. Este cooperativă fiindcă respectă principiile cooperatismului.

O regie cooperativă este o întreprindere cooperativă fiindcă este o asociație de membri cari au aceleași interese economice. Este o Regie fiindcă membrii asociației sunt colectivități publice cum ar fi comunele, județele, provinciile, Statul, și uneori cooperative distributive.

În regie cooperativă, ca în orice societate cooperativă numărul membrilor, și capitalul pot varia, adică pot intra sau pot ieși după voie noui colectivități, pot spori sau micșora fiecare capitalul depus în societate, după interesele pe care le are.

În aceste organizații economice clienții sunt însuși acționarii ca în bunele societăți cooperative, iar beneficiile rezultate din întreprinderile lor sunt întoarse societăților după partea fiecăruia în societate, după puterea pe care o reprezintă fiecare colectivitate publică, sau servesc la micșorarea tarifelor de vânzare a produselor.

Cea mai veche regie cooperativă care există în lume este Societatea «Creditul Comunal al Belgiei» întemeiată la Bruxelles în 1860. Această societate alcătuiește o legătură socială, întemeiată pe solidaritate și mutualitate între comunele Belgiei, care prin subscrierile de capital alcătuiesc un capital social comun, care să fie baza și garanția de împrumuturi importante pentru societate, și din care să se împrumute comunele cu sumele de care au nevoie, cu un procent mic. Scopul societății nu era beneficiile rezultate din operațiile de bancă, ci înlesnirea mutuală cu credit ieftin a societăților.

Colectivitățile publice comunale și provinciale erau în această societate și împrumutători și împrumutați, ca în băncile populare cu baze cooperative.

Nu avem aci intenția să intrăm în descrierea acestei importante organizații economice, Creditul Comunal al Belgiei, meritând o atenție deosebită. Această organizare de regie cooperativă merită să fie făcută cunoscută în toate detaliile ei pentru înlesnirea rezolvării greile probleme o creditului comunal, și chiar adusă în discuția Uniunii orașelor și municipiilor din România. Ne mulțumim să arătăm numai că în anul trecut din cele 2636 comune ale Belgiei, 2481 sunt acționare la Creditul Comunal al Belgiei, iar la finele anului 1923 capitalul subscris se ridica la 71 milioane franci aur din care 32 milioane fusese vărsați, și acest capital a servit la emiterea de obligații comunale în valoare de 2038 milioane franci aur.

O altă pildă de regie cooperativă putem cita, tot în Belgia, Societatea națională de căi ferate vicinale întemeiată în 1848.

Apoi, Compania intercomunală bruxeleze a apelor din 1891, Societatea națională de distribuție a apei din 1914, Societatea mutuală a administrațiilor publice pentru asigurarea contra focului, trăsnetului și exploziilor din 1919, Societatea națională de locuințe ieftine din 1920 și altele, tot din Belgia.

Deși regii cooperative găsim și în Italia și în Franța, patria și inventatoarea regiei cooperative poate fi cu adevărat numită Belgia.

Regia cooperativă este corespondenta societății cooperative în economia privată, și din dezvoltarea paralelă a acestor două tipuri cooperative, putem noi aștepta cucerirea economiei naționale și întronarea regimului

cooperatist.

Este de datoria conducătorilor democrației ai colectivităților publice, este de datoria oamenilor politici democrației să lupte fără încetare, și să ajute pe cât vor putea mult înlocuirea regiei capitaliste în administrațiile Statului care a dat rezultatele cele mai rele, să fie înlocuite prin regii cooperative, cu mult superioară ca organizare și cu mult mai bogată în virtuți morale.

N. GHIULEA.

Informațiuni.

— Cu începere dela 10 Mai artiștii teatrului național din Cluj vor întreprinde un turneu în Ardeal și Banat cu comedia lui V. Sardou «Amicii Falși» în 4 acte și comedia lui N. Kirilțescu «Un erou». Turneul va fi condus de dnl N. Neamțu-Ottonel, Ștefan Braborescu și Virgil Vasilescu. Rolurile principale vor fi susținute de dnl: Braborescu, Neamțu-Ottonel, Vasilescu, Tântu, Voicu, Simionescu, Vanceu, Șerban, Săptes etc. și dnele: Virginia Cronvold, Lelia Bănuțiu etc.

La 15 Mai se va deschide linia ferată Pecica—Bătania—Seghedin și linia Timișoara—Jimbolia—Seghedin.

— Un groaznic incendiu a distrus din nou orașul Năsăud din nordul Ardealului. Au ars 48 case dintre care 7 cu etaj, 26 grajduri, 30 coșare, soproane, cotețe etc. S'a întreprins acheta pt. stabilirea cauzei incendiului.

— Pentru rectificarea informațiunilor noastre din numărul trecut privitoare la convocarea Sinodului Eparhiei Arad, anunțăm că acest sinod a fost convocat după nouile norme pentru a patra Duminică după Paște și nu pe Duminică Tomi.

CINEMATOGRAF.

APOLLO

Dela 1 Mai: METROPOLIS. Dramă monumentală în 2 părți 14 acte.

Cine cumpără mobilă,

nu-i va părea rău pentru osteneală vizitând depozitul fabricii de mobile Klug, Aradul-nou

Cel mai frumos vopșeste și curăță Iosif Fick, institut de vopsit stoffe și curățire chimică. Arad, Strada Crisan No. 9. —

Simeon Klein si-a mutat

prăvălia de pălării pentru dame și bărbați din Piața Avram Iancu No. 21

In Strada Eminescu No. 3 in localul Soția lui Vidor.

Intrarea la Soția lui Vidor in caelaș loc.

Caut cameră mobilată

cu intrare separată. A se adresa la administrația gazetei sub „Tinăr”

Țigilele cu renume mondial

„Bohn” din Jimbolea

se oferă spre vânzare în detal și engros de succesorii lui Iosif Mittver, Petre Crnity și Soția, reprezentanții fabricii „BOHN”, pe lângă cele mai ieftine prețuri. Comenzile se preiau în biroul nostru de pe teritorul gării în fața fabricii Astra, care exista de 30 ani. 23

Caut profesor de limba română, pentru lecțiuni de schimb în limba germană — Adresa la administrație.

Mobile cu plata'n rate, pe lângă prețul plății în numera se găsesc in Magazinul GARAI, Piața Avram I. 10.